

FYBCOM Sem - 1

Bhartiya Knowledge System (BKS)

Short Question- Answer

1. Write a short note on Nalanda Vidyapeeth.

નાલંદા વિદ્યાપીઠ પર ટૂંક નોંધ લખો.

Nalanda Vidyapeeth, also known as Nalanda University, was one of the greatest centers of learning in ancient India. Established in the 5th century CE by Kumaragupta I of the Gupta dynasty, it is considered the world's first residential university. At its peak, Nalanda housed over 10,000 students and 2,000 teachers who came from India as well as China, Korea, Japan, Tibet, and Central Asia. Situated in present-day Bihar, Nalanda attracted scholars and students from across India and abroad. The university offered education in diverse fields such as philosophy, medicine, mathematics, astronomy, logic, grammar, Vedas and Buddhist studies. Its vast library known as *Dharma Gunj* or "Mountain of Truth" or "Treasure of Truth," contained hundreds of thousands of manuscripts and was divided into three great buildings – *Ratnasagara* (Sea of Jewels), *Ratnodadhi* (Ocean of Jewels), and *Ratnaranjaka* (Jewel-Adorned). Great scholars like Aryabhata, Dharmapala, Nagarjuna, and Xuanzang (Hsüan-tsang) are associated with Nalanda. Though destroyed in the 12th century by Bakhtiyar Khilji, Nalanda remains a symbol of India's rich educational and cultural heritage. Nalanda stands as a UNESCO World Heritage Site, symbolizing India's glorious intellectual past and has been revived in modern times as Nalanda University.

નાલંદા વિદ્યાપીઠ, જેને નાલંદા યુનિવર્સિટી તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તે પ્રાચીન ભારતમાં શિક્ષણના સૌથી મહાન કેન્દ્રોમાંનું એક હતું. ગુપ્ત વંશના કુમારગુપ્ત પ્રથમ દ્વારા 5મી સદીમાં સ્થાપિત, તે વિશ્વની પ્રથમ રહેણાંક યુનિવર્સિટી માનવામાં આવે છે. તેના શિખર પર, નાલંદામાં 10,000 થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ અને 2,000 શિક્ષકો રહેતા હતા જે ભારત તેમજ ચીન, કોરિયા, જાપાન, તિબેટ અને મધ્ય એશિયાથી આવ્યા હતા. હાલના બિહારમાં સ્થિત, નાલંદાએ ભારત અને વિદેશના વિદ્વાનો અને વિદ્યાર્થીઓને આકર્ષ્યાં. યુનિવર્સિટી ફિલસૂફી, દવા, ગણિત, ખગોળશાસ્ત્ર, તર્કશાસ્ત્ર, વ્યાકરણ, વેદ અને બૌદ્ધ અભ્યાસ જેવા વિવિધ ક્ષેત્રોમાં શિક્ષણ આપતી હતી. ધર્મ ગુંજ અથવા "સત્યનો પર્વત" અથવા "સત્યનો ખજાનો" તરીકે ઓળખાતી તેની વિશાળ લાઇબ્રેરીમાં લાખો હસ્તપ્રતો હતી અને તે ત્રણ મહાન ઇમારતોમાં વિભાજિત હતી – રત્નસાગર, રત્નોદધિ (રત્નોનો મહાસાગર), અને રત્નરંજક (રત્ન-સુશોભિત). આર્યભટ્ટ, ધર્મપાલ, નાગાર્જુન અને ઝુઆનઝાંગ (હુઆન-ત્સંગ) જેવા મહાન વિદ્વાનો નાલંદા સાથે સંકળાયેલા છે. 12મી સદીમાં બખ્તિયાર ખિલજી દ્વારા નાશ પામ્યા હોવા છતાં, નાલંદા ભારતના સમૃદ્ધ શૈક્ષણિક અને સાંસ્કૃતિક વારસાનું પ્રતીક છે. નાલંદા યુનેસ્કો વર્લ્ડ હેરિટેજ સાઇટ તરીકે ઉભું છે, જે ભારતના ભવ્ય બૌદ્ધિક ભૂતકાળનું પ્રતીક છે અને આધુનિક સમયમાં નાલંદા યુનિવર્સિટી તરીકે પુનર્જીવિત થયું છે.

2. Write a short note on Vikramshila Vidyapeeth.

વિક્રમશિલા વિદ્યાપીઠ પર ટૂંકી નોંધ લખો

Vikramshila Vidyapeeth was an important center of Buddhist learning in ancient India, established by King Dharmapala of the Pala dynasty in the late 8th century or early 9th century CE. Located in present-day Bhagalpur district of Bihar, the university was built on a hill overlooking the Ganga. It was founded to promote higher education in Buddhist philosophy and Tantra, especially when Nalanda was declining. It had six large colleges, more than a hundred teachers, and thousands of students from India and abroad.

The Vikramshila Vidyapeeth attracted scholars from different regions and had a well-organized system with numerous monasteries and meditation halls. It specialized in Tantric Buddhism and Vajrayana practices, and its curriculum included philosophy, grammar, logic, metaphysics, medicine, and scriptures. It produced great teachers like Atisha Dipankara, who later spread Buddhism to Tibet. Though destroyed in the 12th century by invaders, Vikramshila remains a symbol of India's rich educational and spiritual heritage. વિક્રમશિલા વિદ્યાપીઠ પ્રાચીન ભારતમાં બૌદ્ધ શિક્ષણનું એક મહત્વપૂર્ણ કેન્દ્ર હતું, જેની સ્થાપના 8મી સદીના અંતમાં અથવા 9મી સદીની શરૂઆતમાં પાલ વંશના રાજા ધર્મપાલ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. બિહારના હાલના ભાગલપુર જિલ્લામાં સ્થિત, આ યુનિવર્સિટી ગંગાને નજર સામે એક ટેકરી પર બનાવવામાં આવી હતી. તેની સ્થાપના બૌદ્ધ ફિલસૂફી અને તંત્રમાં ઉચ્ચ શિક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે કરવામાં આવી હતી, ખાસ કરીને જ્યારે નાલંદાનો પતન થઈ રહ્યો હતો. તેમાં છ મોટી કોલેજો, સો કરતાં વધુ શિક્ષકો અને ભારત અને વિદેશના હજારો વિદ્યાર્થીઓ હતા. આ વિદ્યાપીઠ વિવિધ પ્રદેશોના વિદ્વાનોને આકર્ષિત કરતી હતી અને અસંખ્ય મઠો અને ધ્યાન હોલ સાથે સુવ્યવસ્થિત પ્રણાલી ધરાવતી હતી. તે તાંત્રિક બૌદ્ધ ધર્મ અને વજ્રયાન પ્રથાઓમાં નિષ્ણાત હતી અને તેના અભ્યાસક્રમમાં ફિલસૂફી, વ્યાકરણ, તર્ક, તત્ત્વજ્ઞાન, દવા અને શાસ્ત્રોનો સમાવેશ થતો હતો. તેણે આતિશ દીપંકર જેવા મહાન શિક્ષકો ઉત્પન્ન કર્યાં, જેમણે પાછળથી તિબેટમાં બૌદ્ધ ધર્મનો ફેલાવો કર્યો. 12મી સદીમાં આક્રમણકારો દ્વારા નાશ પામ્યા હોવા છતાં, વિક્રમશિલા ભારતના સમૃદ્ધ શૈક્ષણિક અને આધ્યાત્મિક વારસાનું પ્રતીક છે.

3. Explain the history of Indian education system.

ભારતીય શિક્ષણ પ્રણાલીનો ઇતિહાસ સમજાવો.

Education in India dates back to the Vedic period (1500–500 BCE). The system was based on Gurukulas, where students lived with their teachers (gurus) and learned subjects like the Vedas, philosophy, astronomy, grammar and mathematics. Famous learning centers like Takshashila, Nalanda and Vikramshila attracted scholars from across the world. Education focused on moral values, spiritual growth, self-discipline and practical skills.

During Medieval Period period, Islamic education was introduced through madrasas. Different subjects were included like theology, law, Persian, Arabic, mathematics, astronomy and literature.

The British introduced a Western-style education system in India during Colonial Period. With Macaulay's Minute on Education (1835), English became the medium of instruction. The focus shifted to producing clerks and administrators for the colonial government.

After 1947, India aimed to create a democratic, secular, and modern education system. The Radhakrishnan Commission (1948–49), Kothari Commission (1964–66) and the National Policy on Education (1968, 1986, 1992) emphasized universal education, vocational training and scientific research.

The National Education Policy (NEP 2020) has brought transformative changes by keeping emphasis on Indian languages and cultural values. It focuses on holistic and multidisciplinary learning, skill development, digital education and flexibility.

ભારતમાં શિક્ષણ વૈદિક કાળ (૧૫૦૦-૫૦૦ બીસીઈ) થી શરૂ થયું છે. આ પ્રણાલી ગુરુકુળો પર આધારિત હતી, જ્યાં વિદ્યાર્થીઓ તેમના શિક્ષકો (ગુરુઓ) સાથે રહેતા હતા અને વેદ, ફિલસૂફી, ખગોળશાસ્ત્ર, વ્યાકરણ અને ગણિત જેવા વિષયો શીખતા હતા. તક્ષશિલા, નાલંદા અને વિક્રમશિલા જેવા પ્રખ્યાત શિક્ષણ કેન્દ્રોએ વિશ્વભરના વિદ્વાનોને આકર્ષ્યાં. શિક્ષણ નૈતિક મૂલ્યો, આધ્યાત્મિક વિકાસ, સ્વ-શિસ્ત અને વ્યવહારુ કુશળતા પર કેન્દ્રિત હતું. મધ્યયુગીન સમયગાળા દરમિયાન, મદરેસાઓ દ્વારા ઇસ્લામિક શિક્ષણ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. ધર્મશાસ્ત્ર, કાયદો, ફારસી, અરબી, ગણિત, ખગોળશાસ્ત્ર અને સાહિત્ય જેવા વિવિધ વિષયોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

મધ્યકાલીન કાળ દરમિયાન અંગ્રેજોએ ભારતમાં પશ્ચિમી શૈલીની શિક્ષણ પ્રણાલી રજૂ કરી. મેકોલેના શિક્ષણ પરના મિનિટ (૧૮૩૫) સાથે, અંગ્રેજી શિક્ષણનું માધ્યમ બન્યું. મધ્યકાલીન સરકાર માટે કારકુનો અને વહીવટકર્તાઓ બનાવવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું.

૧૯૪૭ પછી, ભારતનો હેતુ લોકશાહી, બિનસાંપ્રદાયિક અને આધુનિક શિક્ષણ પ્રણાલી બનાવવાનો હતો. રાધાકૃષ્ણન કમિશન (૧૯૪૮-૪૯), કોઠારી કમિશન (૧૯૬૪-૬૬) અને રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (૧૯૬૮, ૧૯૮૬, ૧૯૯૨) એ સાર્વત્રિક શિક્ષણ, વ્યાવસાયિક તાલીમ અને વૈજ્ઞાનિક સંશોધન પર ભાર મૂક્યો હતો.

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (એનઇપી ૨૦૨૦) એ ભારતીય ભાષાઓ અને સાંસ્કૃતિક મૂલ્યો પર ભાર મૂકીને પરિવર્તનકારી ફેરફારો લાવ્યા છે. તે સર્વાંગી અને બહુ-શાખાકીય શિક્ષણ, કૌશલ્ય વિકાસ, ડિજિટલ શિક્ષણ અને સુગમતા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.

4. Discuss the way of life as a Bhartiya Knowledge System (BKS).

ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી (BKS) તરીકે જીવનશૈલી ચર્ચો.

The Bhartiya Knowledge System sees life as an integration of body, mind and soul. It promotes a balanced lifestyle where material pursuits (artha, kama) are harmonized with higher goals (dharma, moksha). Knowledge (Vidya) was not just for livelihood but for self-realization and service to society. The Gurukul tradition emphasized discipline, simplicity, practical learning through observation and participation.

The way of life was guided by dharma (righteousness). Truthfulness, non-violence, compassion, hospitality, and respect for all beings were core values. Indian tradition considered nature as sacred. Rivers, mountains, trees and animals were revered. Practices like Ayurveda, Yoga and sustainable agriculture reflect a deep understanding of ecological balance. Life was seen as a spiritual journey. Meditation, yoga, and devotion were integral to daily routine. The aim was to cultivate inner peace, self-control and universal harmony.

Joint family system encouraged cooperation and sharing. Festivals and rituals strengthened community bonds. Arts, music, and literature were seen as paths to express divinity and creativity.

ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી જીવનને શરીર, મન અને આત્માના એકીકરણ તરીકે જુએ છે. તે એક સંતુલિત જીવનશૈલીને પ્રોત્સાહન આપે છે જ્યાં ભૌતિક શોધો (અર્થ, કામ) ઉચ્ચ લક્ષ્યો (ધર્મ, મોક્ષ) સાથે સુમેળમાં હોય છે. જ્ઞાન (વિદ્યા) ફક્ત આજીવિકા માટે નહીં પરંતુ આત્મ-અનુભૂતિ અને સમાજની સેવા માટે હતી. ગુરુકુળ પરંપરાએ નિરીક્ષણ અને ભાગીદારી દ્વારા શિસ્ત, સરળતા, વ્યવહારુ શિક્ષણ પર ભાર મૂક્યો હતો.

જીવનશૈલી ધર્મ (ન્યાયીપણું) દ્વારા સંચાલિત હતી. સત્યતા, અહિંસા, કરુણા, આતિથ્ય અને બધા જીવો માટે આદર મુખ્ય મૂલ્યો હતા. ભારતીય પરંપરા પ્રકૃતિને પવિત્ર માનતી હતી. નદીઓ, પર્વતો, વૃક્ષો અને પ્રાણીઓનું સન્માન કરવામાં આવતું હતું. આયુર્વેદ, યોગ અને ટકાઉ કૃષિ જેવી પ્રથાઓ પર્યાવરણીય સંતુલનની ઊંડી સમજણ દર્શાવે છે. જીવનને આધ્યાત્મિક યાત્રા તરીકે જોવામાં આવતું હતું. ધ્યાન, યોગ અને ભક્તિ દૈનિક દિનચર્યાનો અભિન્ન ભાગ હતા. ઉદ્દેશ્ય આંતરિક શાંતિ, આત્મ-નિયંત્રણ અને સાર્વત્રિક સુમેળ કેળવવાનો હતો. સંયુક્ત કુટુંબ વ્યવસ્થા સહકાર અને વહેંચણીને પ્રોત્સાહન આપે છે. તહેવારો અને ધાર્મિક વિધિઓ સમુદાયના બંધનોને મજબૂત બનાવે છે. કલા, સંગીત અને સાહિત્યને દિવ્યતા અને સર્જનાત્મકતાને વ્યક્ત કરવાના માર્ગ તરીકે જોવામાં આવતા હતા.

5. The idea of “Vasudhaiva Kutumbakam”.

"વસુધૈવ કુટુંબકમ" નો વિચાર.

The idea of “Vasudhaiva Kutumbakam” comes from the Maha Upanishad and means “The whole world is one family.” It emphasizes universal brotherhood, compassion, and unity beyond borders, religions, or cultures. Rooted in Bhartiya Knowledge System, it highlights the idea that all human beings share the same divine essence (Atman). It teaches that harmony, peace and cooperation are possible when we treat others as family.

The concept of “Vasudhaiva Kutumbakam” encourages tolerance, inclusiveness and respect for diversity. It inspires global cooperation, diplomacy and peaceful coexistence. The idea of “Vasudhaiva Kutumbakam” reminds us to care for nature as part of the same universal family. It promotes values like kindness, empathy and service to humanity. In a world facing conflicts, inequality and climate change, “Vasudhaiva Kutumbakam” inspires global solidarity.

"વસુધૈવ કુટુંબકમ" નો વિચાર મહાઉપનિષદમાંથી આવ્યો છે અને તેનો અર્થ "સમગ્ર વિશ્વ એક પરિવાર છે." તે સાર્વત્રિક ભાઈચારો, કરુણા અને સરહદો, ધર્મો અથવા સંસ્કૃતિઓની બહાર એકતા પર ભાર મૂકે છે. ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીમાં મૂળ, તે આ વિચારને પ્રકાશિત કરે છે કે બધા માનવો સમાન દૈવી સાર (આત્મા) ધરાવે છે. તે શીખવે છે કે જ્યારે આપણે બીજાઓને પરિવાર તરીકે ગણીએ છીએ ત્યારે સંવાદિતા, શાંતિ અને સહયોગ શક્ય છે.

"વસુધૈવ કુટુંબકમ" નો ખ્યાલ સહિષ્ણુતા, સમાવિષ્ટતા અને વિવિધતા માટે આદરને પ્રોત્સાહન આપે છે. તે વૈશ્વિક સહયોગ, રાજદ્વારી અને શાંતિપૂર્ણ સહઅસ્તિત્વને પ્રેરણા આપે છે. "વસુધૈવ કુટુંબકમ" નો વિચાર આપણને

એક જ સાર્વત્રિક પરિવારના ભાગ રૂપે પ્રકૃતિની સંભાળ રાખવાની યાદ અપાવે છે. તે દયા, સહાનુભૂતિ અને માનવતાની સેવા જેવા મૂલ્યોને પ્રોત્સાહન આપે છે. સંઘર્ષો, અસમાનતા અને આબોહવા પરિવર્તનનો સામનો કરી રહેલી દુનિયામાં, "વસુદૈવ કુટુંબકમ" વૈશ્વિક એકતાને પ્રેરણા આપે છે.

6. Discuss knowledge traditions of glorious Bharat.
ભવ્ય ભારતની જ્ઞાન પરંપરાઓની ચર્ચા કરો.

The knowledge traditions of glorious Bharat (India) are among the world's most ancient and profound. They reflect the deep intellectual, spiritual and scientific pursuits of Indian civilization. These traditions were not only about acquiring knowledge but also about living a balanced, ethical and harmonious life.

The Vedas (Rigveda, Samaveda, Yajurveda, Atharvaveda) are the earliest records of knowledge in Bharat. They contain hymns, philosophies, rituals, astronomy, mathematics, and moral values. The Upanishads (Vedanta) focused on higher philosophy, metaphysics, and self-realization.

The six classical schools of Indian philosophy namely, Nyaya, Vaisheshika, Samkhya, Yoga, Mimamsa and Vedanta emphasized reasoning, logic and spiritual inquiry. Decimal system, algebra, trigonometry, metallurgy, and town planning (Indus Valley) were remarkable achievements. Gurukul system emphasized the holistic development—physical, mental, spiritual. Nalanda, Takshashila, Vikramshila universities attracted global scholars. Temple architecture, dharma, karma, yoga, sculpture, and classical music traditions embody spiritual knowledge.

The knowledge traditions of Bharat are not limited to science or philosophy—they integrate material progress with spiritual elevation. Rooted in the idea of harmony with nature, respect for all beings and pursuit of truth, they remain relevant even today as guiding lights for sustainable and meaningful living.

ભવ્ય ભારત ની જ્ઞાન પરંપરાઓ વિશ્વની સૌથી પ્રાચીન અને ગહન છે. તે ભારતીય સંસ્કૃતિના ઊંડા બૌદ્ધિક, આધ્યાત્મિક અને વૈજ્ઞાનિક કાર્યોને પ્રતિબિંબિત કરે છે. આ પરંપરાઓ માત્ર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા વિશે જ નહીં પરંતુ સંતુલિત, નૈતિક અને સુમેળભર્યા જીવન જીવવા વિશે પણ હતી.

વેદ (ઋગ્વેદ, સામવેદ, યજુર્વેદ, અથર્વવેદ) ભારતમાં જ્ઞાનના સૌથી પ્રાચીન સંગ્રહ છે. તેમાં સ્તોત્રો, દર્શન, ધાર્મિક વિધિઓ, ખગોળશાસ્ત્ર, ગણિત અને નૈતિક મૂલ્યો છે. ઉપનિષદો (વેદાંત) ઉચ્ચ તત્વજ્ઞાન, તત્વમીમાંસા અને આત્મસાક્ષાત્કાર પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.

ભારતીય ફિલસૂફીની છ શાસ્ત્રીય શાળાઓ, જેમ કે ન્યાય, વૈશેષિક, સાંખ્ય, યોગ, મીમાંસા અને વેદાંત, તર્ક, અને આધ્યાત્મિક તપાસ પર ભાર મૂકે છે. દશાંશ પદ્ધતિ, બીજગણિત, ત્રિકોણમિતિ, ધાતુશાસ્ત્ર અને નગર આયોજન (સિંધુ ખીણ) નોંધપાત્ર સિદ્ધિઓ હતી. ગુરુકુળ પદ્ધતિએ ભૌતિક, માનસિક, આધ્યાત્મિક - સર્વાંગી વિકાસ પર ભાર મૂક્યો. નાલંદા, તક્ષશિલા, વિક્રમશિલા યુનિવર્સિટીઓએ વૈશ્વિક વિદ્વાનોને આકર્ષ્યાં. મંદિર સ્થાપત્ય, ધર્મ, કર્મ, યોગ, શિલ્પ અને શાસ્ત્રીય સંગીત પરંપરાઓ આધ્યાત્મિક જ્ઞાનને મૂર્તિમંત કરે છે.

ભારતની જ્ઞાન પરંપરાઓ ફક્ત વિજ્ઞાન કે ફિલસૂફી સુધી મર્યાદિત નથી - તે ભૌતિક પ્રગતિને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ સાથે જોડે છે. પ્રકૃતિ સાથે સુમેળ, બધા જીવો માટે આદર અને સત્યની શોધના વિચારમાં મૂળ ધરાવતા, તેઓ આજે પણ ટકાઉ અને અર્થપૂર્ણ જીવન માટે ઉજ્જવળ માર્ગદર્શક તરીકે સુસંગત છે.

7. Explain the Indian education system and its philosophy.
ભારતીય શિક્ષણ પ્રણાલી અને તેનું ચિંતન સમજાવો.

The Indian education system, rooted in the Bharatiya Knowledge System, is a holistic and ancient model that emphasizes the integration of spiritual, ethical and intellectual growth. Its foundation lies in Vedic texts like the Vedas and Upanishads, which advocate both para vidya (spiritual knowledge) and apara vidya (worldly knowledge). It includes disciplines such as Ayurveda, Yoga, philosophy, arts and sciences. Learning traditionally occurred through the Guru-Shishya tradition, focusing on inner transformation and moral values. The system views education as a means to attain moksha (liberation), guided by the principles of dharma, karma and self-realization, promoting harmony with nature and society.

The Indian education system also reflects a profound respect for diversity in learning paths, recognizing multiple approaches like devotion, knowledge, action and discipline. It promotes the idea of *Vasudhaiva Kutumbakam*—the world as one family—emphasizing social harmony, environmental sustainability and collective well-being.

ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલીમાં મૂળ ધરાવતી ભારતીય શિક્ષણ પ્રણાલી એક સર્વાંગી અને પ્રાચીન મોડેલ છે જે આધ્યાત્મિક, નૈતિક અને બૌદ્ધિક વિકાસના એકીકરણ પર ભાર મૂકે છે. તેનો પાયો વેદ અને ઉપનિષદ જેવા વૈદિક ગ્રંથોમાં રહેલો છે, જે પરાવિદ્યા (આધ્યાત્મિક જ્ઞાન) અને અપરાવિદ્યા (દુન્યવી જ્ઞાન) બંનેની હિમાયત કરે છે. તેમાં આયુર્વેદ, યોગ, તત્ત્વજ્ઞાન, કળા અને વિજ્ઞાન જેવા વિષયોનો સમાવેશ થાય છે. પરંપરાગત રીતે ગુરુ-શિષ્ય પરંપરા દ્વારા શિક્ષણ પ્રાપ્ત થતું હતું, જે આંતરિક પરિવર્તન અને નૈતિક મૂલ્યો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. આ પ્રણાલી શિક્ષણને ધર્મ, કર્મ અને આત્મ-સાક્ષાત્કારના સિદ્ધાંતો દ્વારા સંચાલિત, પ્રકૃતિ અને સમાજ સાથે સુમેળને પ્રોત્સાહન આપતા તથા મોક્ષ (મુક્તિ) પ્રાપ્ત કરવાના માર્ગ તરીકે જુએ છે.

ભારતીય શિક્ષણ પ્રણાલી શિક્ષણના માર્ગોમાં વિવિધતા માટે ઊંડો આદર પણ પ્રતિબિંબિત કરે છે. ભક્તિ, જ્ઞાન, અને શિસ્ત જેવા બહુવિધ અભિગમોને આવરી લે છે. તે વસુધૈવ કુટુંબકમ - વિશ્વને એક પરિવાર તરીકે - ના વિચારને પ્રોત્સાહન આપે છે જે સામાજિક સંવાદિતા, પર્યાવરણીય જાળવણી અને સામૂહિક સુખાકારી પર ભાર મૂકે છે.

8. Write a short note on-Realization of India's Self.
"ભારતના સ્વનો સાક્ષાત્કાર" પર એક ટૂંકી નોંધ લખો.

The realization of India's self refers to reconnecting with its rich cultural, spiritual and philosophical roots. India must rediscover its civilizational identity, rooted in values like dharma, truth and universal well-being. This involves reviving indigenous knowledge systems, traditional education methods and ethical worldviews. India's true self embraces unity in diversity, environmental harmony and holistic development. Realizing India's self is not about rejecting modernity but integrating timeless wisdom with contemporary needs to shape a strong, self-aware and sustainable nation.

Realizing India's self also means moving away from colonial mindsets that undermined native knowledge and heritage. It calls for a conscious effort to understand India not just as a political entity but as a cultural and spiritual civilization. This self-realization empowers India to contribute uniquely to global challenges through its values of compassion, non-violence, self-discipline and inner strength, fostering both national and human progress.

ભારતના સ્વત્વનો અનુભવ તેના સમૃદ્ધ સાંસ્કૃતિક, આધ્યાત્મિક અને દાર્શનિક મૂળ સાથે ફરીથી જોડાવાનો અર્થ છે. ભારતે ધર્મ, સત્ય અને સાર્વત્રિક સુખાકારી જેવા મૂલ્યોમાં રહેલી તેની સભ્યતાગત ઓળખને ફરીથી શોધવી જોઈએ. જેમાં સ્વદેશી જ્ઞાન પ્રણાલીઓ, પરંપરાગત શિક્ષણ પદ્ધતિઓ અને નૈતિક વિશ્વ દૃષ્ટિકોણને પુનર્જીવિત કરવાનો સમાવેશ થાય છે. ભારતનો સાચો આત્મવિશ્વાસ વિવિધતામાં એકતા, પર્યાવરણીય સંવાદિતા અને સર્વાંગી વિકાસને સ્વીકારે છે. ભારતના સ્વત્વનો અનુભવ આધુનિકતાને નકારવાનો નથી પરંતુ એક મજબૂત, સ્વ-જાગૃત અને ટકાઉ રાષ્ટ્ર બનાવવા માટે સમકાલીન જરૂરિયાતો સાથે કાલાતીત શાણપણને એકીકૃત કરવા વિશે છે.

ભારતના સ્વત્વનો અનુભવ કરવાનો અર્થ એ પણ છે કે વસાહતી માનસિકતાઓથી દૂર જવું જેના કારણે મૂળ જ્ઞાન અને વારસાને નબળી પાડ્યો. ભારતને માત્ર એક રાજકીય અસ્તિત્વ તરીકે જ નહીં પરંતુ સાંસ્કૃતિક અને આધ્યાત્મિક સભ્યતા તરીકે સમજવા માટે સભાન પ્રયાસની જરૂર છે. આ આત્મ સાક્ષાત્કાર ભારતને કડુણા, અહિંસા, સ્વ-શિસ્ત અને આંતરિક શક્તિના તેના મૂલ્યો દ્વારા વૈશ્વિક પડકારોમાં અનન્ય રીતે યોગદાન આપવા માટે સશક્ત બનાવે છે, જે રાષ્ટ્રીય અને માનવ પ્રગતિ બંનેને પ્રોત્સાહન આપે છે.